

Г. К. Авдєєва,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4712-728x>, e-mail: gkavdeeva@gmail.com

В. О. Коновалова,

доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2043-8694>

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ДОСТОВІРНОСТІ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ ТА В ІНШИХ КРАЇНАХ

Анотація. *Окреслено проблеми оцінки достовірності висновків експерта в країнах, які належать до різних правових систем. Запропоновано в Україні, як і в інших країнах, сторонам кримінального судочинства і потерпілим залучати обізнаних осіб для допомоги в оцінюванні наукової обґрунтованості висновків експерта.*

Ключові слова: *оцінка доказів, оцінка висновку експерта, достовірність висновку експерта, стандарт Дауберта, спеціальні знання.*

Abstract. *The problems of assessing the reliability of the expert's conclusions in countries that belong to different legal systems are outlined. It is proposed in Ukraine, as in other countries, to involve knowledgeable persons by the parties of the proceedings and the victims to assist in assessing the scientific validity of the expert's conclusions.*

Keywords: *assessment of evidence, assessment of the expert conclusion, reliability of the expert conclusion, Daubert standard, special knowledge.*

Аннотация. *Обозначены проблемы оценки достоверности заключений эксперта в странах, относящихся к различным правовым системам. Предложено в Украине, как и в других странах, сторонам судопроизводства и потерпевшим привлекать сведущих лиц для помощи в оценивании научной обоснованности выводов эксперта.*

Ключевые слова: *оценка доказательств, оценка заключения эксперта, стандарт Дауберта, специальные знания.*

Критеріями оцінки висновку експерта як джерела доказів слугують його належність, допустимість і достовірність. За першими двома критеріями у суб'єктів оцінки зазвичай не виникає труднощів, а оцінка достовірності висновку, яка передбачає оцінювання його наукової обґрунтованості, ефективності застосованих експертом методів дослідження і методик, об'єктивності висновків експерта ускладнена (а іноді — неможлива) [1, с. 318]. Вчені в усьому світі наголошують на тому, що через відсутність у суб'єктів оцінки висновків експерта

спеціальних знань вони не можуть самостійно встановити їх достовірність [2, с. 40; 3, с. 369; 4, с. 583; 5, с. 989]. Це може призвести до помилок у прийнятті процесуальних рішень, виправити які лише в окремих випадках вдається в суді [6, с. 161].

На основі аналізу матеріалів розслідування злочинів і вироків судів вчені Мельбурнського університету зазначають про наявність слідчих і судових помилок у випадках, коли слідчі і судді під час оцінки висновків експертів з дослідження слідів рук, зубів, голосу, волосся, снарядів та ін. об'єктів не залучали обізнаних осіб для аналізу недостовірних висновків експертів, а визнавали їх джерелами доказів лише через те, що експерти мали сертифікати на проведення експертиз [5, с. 984].

У США згідно з Правилем 702 Федеральних правил доказів суд під час оцінки висновків експерта залучає осіб, які мають наукові, технічні або інші спеціальні знання. При цьому згідно зі стандартом Дауберта, за яким оцінюють докази, одним із критеріїв оцінки є результати рецензування [7, с. 39]. Науковці Денверського університету (штат Колорадо, США) вважають, що незалежне рецензування висновків експертів дає змогу виявити суттєві методологічні недоліки, які вводять в оману суддів [7, с. 95].

У Нідерландах слідчий суддя за клопотанням обвинуваченого залучає обізнаних осіб для аналізу висновку офіційно залученого експерта, а суди, спираючись на рішення Європейського суду з прав людини, надають можливість обвинуваченому оскаржити висновки офіційно призначеного експерта шляхом заслуховування запропонованого ним іншого експерта [8].

У Німеччині відповідно до ч. 2 ст. 245 Кримінального процесуального кодексу Німеччини суд зобов'язаний за клопотанням підсудного або прокурора залучити обізнану особу для отримання нових та аналізу вже наявних доказів (зокрема, висновку офіційно залученого експерта) [9].

Для визнання висновку експерта доказом судді Канади можуть залучити іншого експерта для його аналізу і роз'яснення, а адвокати мають вчасно залучити обізнаних осіб для оцінки достовірності висновків [4, с. 582].

Шаофан Ване (кафедра судової експертизи університету м. Ухань, Китай) пропонує всім учасникам кримінального провадження для аналізу висновків експерта та їх пояснення залучати спеціальних суб'єктів — експертів-помічників і навіть презентує модель процесуального статусу таких осіб (їх права і обов'язки, рівень освіти і підготовки, тощо) і алгоритм оцінки достовірності висновку експерта [10].

В Австралії для визнання висновку експерта джерелом доказів під час його оцінки суди враховують зауваження сторін, які вони отримали шляхом незалежних експертних консультацій щодо цього висновку (особливо у кримінальному провадженні) [5, с. 969].

Згідно зі ст. 225 КПК Італії кожна зі сторін має право залучити своїх «технічних консультантів» не лише для проведення експертизи, а й для рецензування експертних висновків [11].

Враховуючи складність оцінки висновку експерта за відсутності спеціальних знань, останнім часом суди України визнають важливість і правомірність незалежного рецензування висновків експерта, зазначаючи, що «невзяття до уваги» судами незалежної рецензії як доказу порушує принцип змагальності сторін [12, 13].

В Україні незалежне рецензування висновку державного судового експерта законодавством не передбачено, хоча воно б дало змогу встановити факти відповідності експертного дослідження спеціальним методикам, перевірити повноту й об'єктивність дослідження, упевнитися в обґрунтованості отриманих результатів та ін. Це полегшило б здійснювати оцінку достовірності висновків експерта і, як наслідок, сприяло б зменшенню кількості слідчих та судових помилок. Було б доцільним також в окремих випадках надати можливість в Україні, як і в інших країнах, проводити перехресний допит за участі рецензента та виконавця рецензованого висновку експерта.

Список використаних джерел

1. Россинская Е. Р., Галяшина Е. И., Зинин А. М. Теория судебной экспертизы : учебник. Москва : Норма, 2009. 384 с.
2. Орлов Ю. К. Заключение эксперта и его оценка (по уголовным делам) : учеб. пособ. Москва : Юрист, 1995. 64 с.

3. Щербакowskiй М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : В деле, 2015. 560 с.
4. Kovera, M. B., & McAuliff, B. D. (2000). The effects of peer review and evidence quality on judge evaluations of psychological science: Are judges effective gatekeepers? *Journal of Applied Psychology*, 85(4), 574–586. URL: <https://doi.org/10.1037/0021-9010.85.4.574> (дата звернення: 23.02.2021).
5. Martire, K., & Edmond, G. (2017). Rethinking expert opinion evidence. *Melbourne University Law Review*, 40(3), 967–998. URL: https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0008/2494286/07-Martire-and-Edmond.pdf (дата звернення: 25.02.2021).
6. Романюк В. Б. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2002. С. 161.
7. Edmond, Gary and Cole, Simon A. and Cunliffe, Emma and Roberts, Andrew J., Admissibility Compared: The Reception of Incriminating Expert Evidence (i.e., Forensic Science) in Four Adversarial Jurisdictions (2014). (2014) 3 *University of Denver Criminal Law Review* 31-109. URL: <https://ssrn.com/abstract=2396871> (дата звернення: 28.02.2021).
8. Malsch, M., & Freckelton, I. (2005). Expert Bias and Partisanship: A Comparison Between Australia and the Netherlands. *Psychology, Public Policy, and Law*, 11(1), 42–61. URL: <https://doi.org/10.1037/1076-8971.11.1.42> (дата звернення: 25.02.2021).
9. Strafprozessordnung für die Bundesrepublik Deutschland. Stand: 01.02.2021 aufgrund Gesetzes vom 03.12.2020 (BGBl. I S. 2678). § 245 Umfang der Beweisaufnahme; präsenste Beweismittel. URL: <https://dejure.org/gesetze/StPO/245.html> (дата звернення: 27.02.2021).
10. Shaofang Wang, The Ways and Means of Review on Expert Opinion. *Glob J of Forensic Sci & Med* 1(1): 2018. DOI: 10.33552/GJSFM.2018.01.000505.
11. Codice di procedura penale Parte Prima (Кодекс кримінального процесу. Частина перша) Altalex eBook, 2011. Italy. URL: https://www.legislationline.org/download/id/4357/file/Italy_CPC_updated_till_2012_Part_1_it.pdf (дата звернення: 16.02.2021).
12. Постанова Верховного Суду України від 14.01.2021 р. по справі № 922/2216/18. URL: <https://opendatobot.ua/court/94151198-3b7da1fa36472e4bcda1e19356ff6106> (дата звернення: 25.02.2021).
13. Вирок Святошинського районного суду м. Києва досліджував незалежну рецензію на висновок експерта як письмовий доказ і за результатами цього дослідження у вирок від 15.01.2018 р. у справі № 759/846/17. URL: <https://opendatobot.ua/court/71570540-1bcd2e9feb98c9c7da0bfc71214c6121> (дата звернення: 25.02.2021).